

**Єфремова К. В.,**

*в. о. заступника директора з наукової роботи НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України*

## **ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА АГРАРНОЇ СФЕРИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19**

Історично основним інструментом підтримки агросфери були податкові пільги залежно від площі обробленої землі в обробітку та пільги з податку на додану вартість. Після скасування пільг із ПДВ, прямі субсидії стали основним інструментом підтримки сільгоспвиробників в Україні.

Щороку Законом України «Про Державний бюджет» визначається перелік програм, об'єктів та структура видатків на сільське господарство, що фінансуються за рахунок бюджетів усіх рівнів.

У проекті закону про Державний бюджет України на 2021 рік № 4000 від 14.09.2020 р. прогнозується розвиток вітчизняної економіки в умовах пандемії COVID-19. Проте, коштів на підтримку агросфери закладено стільки ж, як у 2020-му році, зокрема: фінансова підтримка розвитку фермерських господарств – 380 млн грн.; фінансова підтримка на поворотній основі (безвідсоткові кредити) через Український державний фонд підтримки фермерських господарств – 67 млн грн.; державна підтримка через доплати на користь застрахованих осіб – членів/голів сільських (фермерських) господарств – 20 млн грн.; державна підтримка розвитку тваринництва та переробки сільськогосподарської продукції – 1 млрд грн.; фінансова підтримка розвитку садівництва, виноградарства та хмелярства – 400 млн грн.; часткова компенсація вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва – 437 млн грн.; фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів — 1,2 млрд грн.[1]

Слід звернути увагу, що в проекті Держбюджету на 2021 рік не передбачено зростання витрат за зазначеними статтями взагалі. А заходи державного регулювання агросфери в умовах пандемії коронавірусної хвороби COVID-19 зводяться до змін, внесених Кабінетом Міністрів до постанови № 211 від 11 березня 2020 року,

якими він впорядкував діяльність агропродовольчих ринків на період карантину. Прийняті зміни повинні забезпечити населення харчовими продуктами за доступними цінами та створити умови для збуту харчових продуктів, вирощених фермерами і сімейними господарствами.

5 листопада 2020 року ВРУ був прийнятий Закон про внесення змін до Закону України “Про державну підтримку сільського господарства України” та інших законів України щодо функціонування Державного аграрного реєстру та удосконалення державної підтримки виробників сільськогосподарської продукції, у якому запропоновано створення єдиного аграрного реєстру як єдиної державної інформаційної системи, що міститиме відомості про виробників сільськогосподарської продукції та забезпечуватиме ефективне адміністрування державної підтримки.

Крім того, основні положення закону передбачають: а) виключення положень із закону, які стосуються врегулювання питань державної аграрної інтервенції як форми державного втручання; б) надання визначень, які необхідні для належного функціонування системи державної підтримки (виробник сільськогосподарської продукції; сільськогосподарська діяльність, сільськогосподарський товаровиробник тощо); в) визначення принципів, на яких надається державна підтримка (прозорість, публічність, цільове використання наданих коштів); г) запровадження законодавчих підстав для функціонування Державного аграрного реєстру; г) виключення положень, які стосуються державного регулювання цін на сільськогосподарську продукцію та державних заставних закупівель зерна; д) надання права на отримання бюджетної тваринницької дотації суб’єктам, які займаються козівництвом та аквакультурою; е) уточнення положень щодо виправлення помилок Державного земельного кадастру з використанням програмного забезпечення Державного аграрного реєстру [2].

Процедура адміністрування програм державної підтримки аграріїв та розподіл цих коштів є одним із найбільш слабких місць в системі підтримки сільського господарства. Незважаючи на те, що дрібні агровиробники (сімейні фермерські господарства, домогосподарства населення) становлять лівову частку від загальної кількості господарств та виробляють значну частку сільськогоспо-

дарської продукції (наприклад, понад 70-90% продукції плодоовочівництва та картоплярства), їх доступ до коштів бюджетної підтримки є вкрай ускладненим.

Також необхідно зазначити, що державна підтримка селянських (фермерських) господарств для подолання наслідків пандемії COVID-19 має полягати у повноцінній системі скоординованих заходів.

Основні державні програми мають бути орієнтовані на підтримку, в першу чергу, малих сільгоспвиробників та фермерів, розвиток локальних ринків збуту та відкриття нових експортних ринків.

Так, Тулуш Л. Д. і Радченко О. Д. вважають, що малому бізнесу із статусом юридичної особи, допоможуть податкові канікули на кілька місяців у вигляді звільнення від сплати єдиного податку четвертої групи, а також підтримка в частині зниження ЄСВ на період карантину, а також сприяння більш ефективному використанню коштів міжнародної допомоги для малого аграрного бізнесу, що виділяється для України міжнародними фондами [3].

Також необхідно врахувати, що підтримка селянських господарств значною мірою стосується підтримки розвитку сільських територій, тому варто розділяти кошти підтримки на виробництво і на сільський розвиток.

Проте, слід зазначити, що ефективними засобами підтримки для агросфери є використання тих же важелів, що й для підтримки малих і середніх підприємств будь-якої сфери, але з врахуванням сезонності виробництва, циклічності обігу коштів і отримання прибутку.

Так, першим питанням постає активізація фінансового забезпечення МСП, що є актуальним внаслідок дефіциту власних фінансових ресурсів суб'єктів господарювання та складності залучення інвестицій, потреби у зниженні вартості кредитування.

Як зазначає Внукова Н. М., для інноваційно орієнтованих підприємств зростання ролі альтернативних джерел стало помітною тенденцією фінансування розвитку малого бізнесу. Серед альтернативних форм фінансування розвитку малого бізнесу в Україні через онлайн платформу є проект «Країна успішного бізнесу (КУБ)» від Приватбанку, спрямований на розвиток та масштабування свого бізнес-проекту. Альтернативність рішення полягає в тому, що щомісячна процентна ставка після 6 місяців знижується [4].

Крім того, значними резервами підтримки агросфери володіють місцеві бюджети, роль яких надалі буде тільки зростати. Саме тому необхідна апробація нових механізмів взаємодії держави та МСП, зокрема, підтримка самоорганізації аграрного підприємництва, яка проявляється у створенні різних гарантійних фондів, асоціацій зі збуту та переробці продукції.

### **Список використаних джерел:**

1 Коштів на підтримку українського АПК у 2021 році закладено стільки ж, як у 2020-му. URL: <https://agropolit.com/news/18087-koshtiv-na-pidtrimku-ukrayinskogo-apk-u-2021-rotsi-zakladeno-stilki-j-yak-u-2020-mu>;

2. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» та інших законів України щодо функціонування Державного аграрного реєстру та удосконалення державної підтримки виробників сільськогосподарської продукції. URL: [http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4\\_1?pf3511=68504](http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68504);

3. Тулуш Л. Д., Радченко О. Д. Державна підтримка фермерських та селянських господарств для подолання наслідків пандемії COVID-19. URL: <https://www.ndifp.com/1483/>;

4. Внукова Н. М., Активізація розширення доступу до засобів фінансування реалізації інноваційних проєктів малого та середнього підприємництва / *Право та інновації*. 2020. № 2 (30). С. 17-23.

**Заєць О. І.,**

*Київський національний університет імені  
Тараса Шевченка, доцент*

## **ІННОВАЦІЇ У СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНОЇ РЕФОРМИ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ**

Сучасний етап земельної реформи в Україні, який має бути так само комплексним, як і початок цього процесу у 1990 р., мав би передбачати реформування економічної, екологічної, державно-у-